

DISCURSUL DE REABILITARE A SOCIOLOGIEI ÎN REVISTA „KORUNK” (1957–1964)

LEVENTE SZÉKEDI*

ABSTRACT

THE REHABILITATION DISCOURSE OF SOCIOLOGY IN THE *KORUNK* JOURNAL (1957–1964)

The social history of the ethnic Hungarian sociology in Romania ought to be treated as the history of an organic sub-domain of the Romanian sociology, for the ethnic Hungarian sociology (in the interwar period) was developed under the thorough influence of Romanian sociology, mostly the Gusti School. Moreover, Hungarian social researchers and thinkers had an important role in the post-Stalinist rehabilitation of the Romanian sociology. This study presents the constitution and strengthening of the rehabilitation discourse of sociology in the Hungarian-language *Korunk* journal, relaunched in the Romanian city of Cluj in 1957. Ernő Gáll, the editor-in-chief of the *Korunk* and the editorial staff designated the relaunch of sociology as a primary objective of the journal. We proposed to study the 1957–1964 timespan through the discourse analysis of articles, studies and book reviews, whose production context is recreated by outlining certain social historical aspects.

Keywords: social history, Romanian sociology, *Korunk* journal, discourse analysis, Communist regime.

INTRODUCERE

În studiul de față analizăm constituirea discursului de rehabilitare a gândirii sociologice maghiare din România în revista „Korunk” („Era noastră”) din Cluj, după relansarea acesteia în anul 1957¹. După cum vom vedea, redacția revistei

* Universitatea din București, Școala Doctorală de Sociologie, Str. Schitu Măgureanu nr. 9, București; Universitatea Creștină Partium din Oradea, Str. Primăriei nr. 36, Oradea; e-mail: szekedi@gmail.com.

¹ Probabil cea mai influentă și longevivă revistă lunară de știință și cultură maghiară din

„**Revista română de sociologie**”, serie nouă, anul XXVIII, nr. 1–2, p. 35–54, București, 2017

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

„Korunk” și, personal, redactorul-șef al revistei, Ernő Gáll au avut un rol-cheie în reconstrucția sociologiei maghiare din țară, cu toate că acest subdomeniu aparține al sociologiei românești nu era susținut de o rețea instituțională distinctă.

În secțiunile următoare vom încerca să evidențiem cele mai importante tendințe discursive în studiile, articolele și recenziile apărute în revista „Korunk” în perioada 1957–1964, înainte de relansarea oficială a sociologiei în 1965. Analiza noastră prezintă un segment al unei cercetări ample despre istoria socială a sociologiei maghiare din România în perioada regimului comunist, un domeniu relativ neglijat chiar și în cele mai recente publicații despre istoria sociologiei românești (Zamfir *et al.*, 2015).

1. O REVISTĂ CU MISIUNE

1.1. ELAN ȘI RECONNECTARE LA „TRADIȚIA PROGRESISTĂ” ÎN REVISTA „KORUNK” (1957–1958)

Încercările de emancipare intelectuală și relaxare a dogmatismului științific sunt intenții clar vizibile în primele numere postbelice ale revistei „Korunk”, relansată la începutul anului 1957. Mai mult, scrierile publicate ne demonstrează că s-a respectat sarcina trasată de redactorul-șef în articolul său programatic din numărul întâi, „Korunk”, luând în serios misiunea de a facilita relansarea cercetărilor sociale. În acest articol de referință, intitulat „Realitate socială și cercetare socială” (Gáll, 1957b)², filosoful Ernő Gáll, redactorul-șef al revistei, militează împotriva dogmatismului stalinist din științele sociale și pledează pentru o revalorificare atentă și critică a moștenirii sociologice progresiste române și maghiare autohtone, incluzând o acceptare limitată a metodologiei gustiene. Desigur, cercetarea socială este inserată în cadrul materialismului istoric, iar termenul de *sociologie* este încă evitat, autorul referindu-se la cercetările de *sociografie*. În paragrafele sale de încheiere, articolul se transformă într-un fel de profesiune de credință, iar stilul devine programatic-assertiv, autorul încercând să traseze succint un plan de acțiune pentru revitalizarea cercetărilor sociografice, monografice, a căror fundamentare teoretică și metodologică ar include revalorificarea critică a curentelor de sociografie și sociologie monografică (*Ibidem*, p. 16).

România secolului XX, revista „Korunk” („Era noastră”) apare în perioada interbelică la Cluj-Napoca (1926–1940), iar după o întrerupere de aproape două decenii, în 1957 este relansată în același oraș, desigur, într-un context total diferit. A treia serie apare din 1990 tot la Cluj-Napoca, revista păstrând o bună parte din rolul simbolic și prestigiul său intelectual în rândurile elitei culturale maghiare din România, cu toate că a fost puternic afectată de declinul tirajelor din sfera presei (culturale) scrise și a subfinanțării ori a finanțării fluctuante din domeniul cultural și științific.

² Din considerente de spațiu articolul nu va fi discutat pe larg în studiul prezent, iar analiza discursivă detaliată a textului va fi inclusă într-o viitoare publicație.

Revista „Korunk” a încercat să se mențină pe cursul desemnat de redactorul-șef, în primii ani publicând scrieri relevante despre istoria sociografiei maghiare din Transilvania (Fuchs, 1958; Turnowsky, 1957), studii empirice, oarecum apropiate de sociologia educației, despre programul elevilor (Friedmann, 1958) și opțiunile de carieră ale liceenilor (Kovács, 1958), precum și un amplu studiu demografic-sociologic despre problema copilului unic în regiunea etnografică Călata din apropierea Clujului (Keszi & Keszi-Harmathné Moravszky, 1957).

Articolele referitoare la dezvoltarea sociografiei maghiare se înscriu în rândul textelor cu funcție de reconectare la o moștenire sociologică ori sociografică maghiară mai veche, care constituia o sursă importantă pentru mișcările transilvane de cercetare și dezvoltare rurală în interbelic, influențate la rândul lor de tezele Școlii Gusti, ca și de ideile provenite din diversele curente de sociografie (și literatură poporanistă) existente în Ungaria și în Cehoslovacia (Salamon, 2014). Cu toate acestea, tradiția sociografică nu era preluată numai de cercetătorii mediului rural: în Ardealul interbelic s-au realizat câteva sociografii urbane în rândul colectivităților de muncitori, publicate mai ales în „Korunk” (Jordáky, 1938b, 1938a, 1939). Caracterul „progresist” al acestor cercetări și publicarea lor în revista „Korunk” a dus la calificarea sociografiilor muncitorești drept precursori legitimi, în timp ce majoritatea studiilor despre satele transilvane erau privite cu suspiciune, dat fiind „idealismul”, „narodnicismul” și „transilvanismul” grupărilor din spatele acestora. Totuși, trebuie să remarcăm demersul lui Ernő Gáll pentru revalorificarea critică a acestor tradiții (Gáll, 1957b).

În condițiile în care o parte semnificativă a tradiției sociologice interbelice era încă pe lista neagră, autorii de la „Korunk” au încercat să recupereze revista la tradițiile maghiare ale cercetării sociale și prin evocarea înaintașilor cu „orientări juste pe vremea lor”, a gânditorilor sociali transilvăneni ori a celor care au efectuat cercetări în Transilvania, adunați în jurul diverselor tabere intelectuale progresiste din Ungaria, la începutul secolului XX.

Referindu-ne la revalorificarea tradiției sociologice, am reușit să identificăm câteva articole relevante, din care remarcăm studiul lui Turnowsky despre renumitul sociograf maghiar Braun, care a apărut în al doilea număr al revistei. În acest articol (Turnowsky, 1957) autorul evocă personalitatea și opera lui Braun, cel care a elaborat cercetări importante de sociografie în Transilvania, considerate studii de referință ale sociologiei maghiare, din care amintim descrierea comparativă a două orașe de dimensiuni similare din Ungaria (Lipova, lângă Arad) și Italia (Sansepolcro) (Braun, 1908).

Personalitatea lui Braun este readusă în atenția cititorilor într-un alt articol despre anchetele sociografice realizate în rândul muncitorilor din Târgu Mureș (Fuchs, 1958). Articolul prezintă mai pe larg prima anchetă din 1908–1909, reluarea sa de către Turnowsky în 1929 și lansează un apel pentru repetarea anchetei. Autorul reliefează rolul ideologic al unei astfel de cercetări, care ar demonstra superioritatea socialismului față de regimul capitalist. Observăm că în

ambele articole despre activitatea lui Braun se pune problema *relansării efective* a cercetărilor sociografice.

O încercare de reabilitare mai mult simbolică a cercetărilor sociale era lansarea unei rubrici de sociografie, denumită *Szociográfiai pillanatfelvételek (Instantanee sociografice)*, care conținea reportaje îmbogățite cu elemente științifice, nicidecum studii sociologice. Autorul rubricii era de regulă redactorul ei, reporterul József Lázár, care a încercat să confere un aer mai științific acestor texte prin inserarea unor statistici ori diagrame superflue (Lázár, 1957, p. 1094). Textele tind să aibă un caracter sociologizant, fără a fi sociologice, dar denumirea rubricii, selecția temelor, ca și forma și stilul textelor au contribuit la familiarizarea publicului cu acest domeniu.

Încă de la început revista „Korunk” s-a ocupat de discuțiile teoretice vizând tezele „sociologiei burgheze”. În 1957 filosoful S. Balázs a publicat un studiu despre opera lui Comte: o interpretare marxistă a pozitivismului. Trece în revistă problemele ideologice ale pozitivismului, dar subliniază și valorile sale: în contextul dominației explicațiilor teologice și transcendente, pozitivismul, chiar dacă era un curent idealist, a contribuit la progresul științific. Balázs opinează că pozitivismul a avut o funcție benefică în elaborarea unor lucrări de sociografie parțial acceptabile (Balázs, 1957).

„Korunk” a început să publice și alte articole cu caracter sociologic, tematică din care spicuiem: urbanism (Déznai, 1957), delincvența juvenilă în capitalism (Tóth Zs., 1957), desființarea analfabetismului (Debreczy & Németh, 1957).

Din primul an de apariție a revistei am identificat trei articole științifice, care – fără a avea o legătură directă cu sociologia – sunt semnificative pentru caracterul lor neconvențional, prin asumarea unor puncte de vedere destul de riscante. Această cutezanță nu este specifică textelor în întregime lor, ci este vorba de câteva pasaje, care sfidează formulările standard ale științelor partinice.

Juristul J. Demeter militează împotriva dogmatismului în drept și în științele administrative, recomandă o necesară rectificare a teoriei staliniste rigide și pledează pentru acceptarea unor funcții noi ale statului în studiile de administrație (Demeter, 1957, p. 260). Cel de-al doilea text este scris de economistul Egon Balázs (Balas) de la Institutul de Cercetări Economice³ despre consecințele nefaste ale cultului personalității și ale dogmatismului. Autorul deplânge îngrădirea accesului la date statistice, fetișizarea legilor economice, formalismul în folosirea legilor generale și centralizarea exagerată a economiei socialiste (Balas, 1957). Al treilea articol este cel al lui Imre Tóth despre etica cercetării științifice (Tóth, 1957), care formulează imperativul sacrosant al respectării adevărului, veridicitatea faptelor fiind un criteriu științific primordial, care nu depinde de concepția

³ Balas a ajuns pe listă neagră din cauza unui volum ce dădea o interpretare marxistă lui Keynes, fiind nevoit să se reorienteze spre un domeniu științific – matematica –, care prin caracterul său limita „devierile” doctrinare. În final, Balas a fost nevoit să emigreze în Statele Unite, unde a devenit un matematician renumit (Balas, 2000).

ideologică a cercetătorului. Ideile lui Tóth au stârnit reacția vehementă a presei de partid (Beraru, 1958) și au contribuit la „nevoia” reglementării ideologice a revistei „Korunk”.

Revenind la textele legate de sociologice, „Korunk” era în permanență la curent cu evoluțiile din domeniu și a receptat semnalele referitoare la stadiul acceptării sociologiei în țările blocului estic. Presa de specialitate din Ungaria era un mediator important al fluxurilor de relaxare și închidere din sociologia estică, având un triplu rol: relata despre evoluția sociologiei maghiare, transmitea informații despre sociologia din țările comuniste și îi pune la curent pe redactorii de la „Korunk” cu evenimentele din sociologia internațională. Un tipic text mediat este studiul lui Arab-Ogli despre sociologie și cibernetică, care sugera necesitatea autonomizării disciplinei – un studiu redat în întregime în revista „Valóság” din Budapesta (Arab-Ogli, 1958) și recenzat de „Korunk” (Zs., 1958).

Nu trebuie să exagerăm rolul revistelor din Ungaria, deoarece redacția „Korunk” avea cunosători de limbă rusă care asigurau un acces direct la literatura științifică sovietică. Acest aspect a fost confirmat și de fostul redactor-șef al „Korunk”, Lajos Kántor, care a lucrat la revistă din 1959 și ne-a oferit un interviu în martie 2015. Recenziile apărute ne demonstrează că revista era la curent și cu aparițiile românești; mai mult, un număr însemnat de colaboratori ai „Korunk” scriau și pentru reviste românești și publicau cărți inclusiv în limba română.

„Korunk” salută inițiativa monografică de la Institutul de Cercetări Economice într-o recenzie laudativă despre studiul lui Retegan despre monografiile economice, apărut în „Probleme economice” (Retegan, 1958). Recenzia prezintă pe scurt și realizările, respectiv greșelile Școlii Gusti (Ny, 1958). Retragerea suportului pentru monografiile economice amintite are loc mai târziu, la începutul lui 1960, când redactorul responsabil al „Korunk” redă conștiincios capetele de acuzare formulate de „Lupta de clasă” (Bochiș, Părăluță & Spiridon, 1959) și propune negarea deplină a tradiției „narodniciste și țărăniste” (Balogh, 1960).

1.2. „PACIFICAREA IDEOLOGICĂ” A REVISTEI

Elanul celor de la „Korunk” nu putea să reziste prea multă vreme. În vara târzie și toamna anului 1957 a izbucnit un scandal sever, ca urmare a publicării unui articol despre piesa utopică a lui Imre Madách, *Tragedia omului*, o operă de referință a literaturii maghiare și a celei universale. Studiul, scris de Zádor Tordai, un tânăr cercetător în filosofie la secția clujeană a Academiei, a aruncat redacția „Korunk” în toiul luptei ideologice marxiste (Gáll, 1995, p. 34), dar a pecetluit și soarta autorului, care a fost dat afară, iar în 1960 a emigrat în Ungaria.

În studiul său, Tordai interpretează dintr-o perspectivă marxistă reformatoare piesa lui Madách și pune la îndoială caracterul ideal al societății socialiste. Presupunerea că societatea socialistă ar putea fi o decepție era atât de periculoasă încât nu ar fi trecut de cenzură, dacă filosoful Miklós Kallós, care avea un rol cheie

în aparatul regional de partid, nu ar fi ținut neapărat să combată afirmațiile lui Tordai în spiritul critic, dar civilizată al marxismului nedogmatic. Așadar, „Korunk” a publicat studiul lui Tordai și răspunsul critic al lui Kallós (Kallós, 1957), dar problema nu putea fi rezolvată printr-o simplă dezbateră intelectuală între filosofi. Kallós a primit o muștrare, redacția a publicat o autocritică severă („A Korunk szerkesztőségének nyilatkozata” [„Declarația redacției „Korunk”], 1957), iar Tordai a fost epurat (Gáll, 1995, p. 35–36).

În 7 ianuarie 1958 Petru Groza se stinge din viață și „Korunk” pierde un important susținător simbolic. În 1958 se lansează și în România lupta împotriva noului revizionism, pregătită la Consfătuirea din Moscova din noiembrie 1957 (Almășan, 1958), care nu era altceva decât o nouă campanie de autoapărare a elitei comuniste. Așadar, al doilea an al revistei „Korunk” nu pornea sub auspicii favorabile (Gáll, 1995, p. 38), dar, în plus, partidul a prescris o terapie de șoc. Revista „Lupta de clasă” din mai a publicat un articol corecțional despre „Korunk” (Beraru, 1958). Au fost vizate în principal două texte, cel al lui Imre Tóth despre etica științifică (Imre Tóth, 1957), care punea criteriul veridicității deasupra criteriului partinității, și studiul lui Sándor Tóth despre contradicții și antagonisme (Sándor Tóth, 1957), în care autorul ar fi dat dovadă de „relativism sociologic idealist-subiectivist” și „escamotarea claselor sociale și a luptei de clasă” (Beraru, 1958).

În vremurile furtunoase ale campaniei antirevizioniste pornite în primăvara 1958, „Korunk” evita să publice articole despre sociologie ori relansarea cercetărilor sociale, recenzia apreciativă despre monografiile economice (Ny, 1958) și apelul pentru o nouă anchetă sociografică în rândul muncitorilor din Târgu Mureș (Fuchs, 1958) fiind publicate înainte de faimosul articol din „Lupta de clasă”. Se pare că apele s-au mai liniștit spre sfârșitul anului, așa că recenzia despre *Sociologia și cibernetica* lui Arab-Ogli n-avea cum să facă prea mare vâlvă (Zs., 1958).

2. REVENIREA PRECAUTĂ A SOCIOLOGIEI

Discuțiile despre „cercetarea sociologică concretă” nu erau încă pe ordinea de zi, dar combaterea științifică a sociologiei burgheze reprezenta un mod legitim de strecurare a unor teme sociologice în articolele din „Korunk”. Ca să prevină vigilența cenzurii, aceste discuții teoretice subliniau în repetate rânduri superioritatea tezelor marxist-leniniste, enunțurile mai riscante fiind contracarate de laitmotivele discursului comunist.

Într-un astfel de studiu critic, scris despre daunele provocate de religie, superioritatea eticii proletare și trăsăturile umanismului socialist, E. Roth reușește să formuleze câteva argumente sociologice despre rolul și funcția normelor etice în societate (Roth, 1959, p. 67). Ca semn al diversificării preocupărilor de sociologie, Ernő Gáll scrie un studiu despre importanța psihologiei sociale marxiste (Gáll, 1959).

Trebuie să subliniem încă o dată funcția criticii sociologiei burgheze în reabilitarea gândirii sociologice. Din rândul acestor „critici informative” amintim o recenzie despre un volum sovietic, care prezenta cele mai importante modele explicative ale șomajului (Bocskói, 1959), un studiu al lui D. Ghișe despre conceptul de realitate (Ghișe, 1959) și două articole despre țintele favorite din sociologia burgheză: mobilitatea socială (R. E., 1959) și microsociologia (Tamási & Tóth, 1959). Cu timpul, trimerile la sociologia burgheză devin mai variate și autorii „Korunk” încep să ofere cititorilor detalii despre sociologiile de ramură.

„Korunk” este în continuare la curent cu aparițiile editoriale și evenimentele din domeniul sociologiei. În septembrie 1959 publică o recenzie la *Cercetări filozofice*, remarcând relevanța unui articol despre importanța metodologiei leniniste în critica sociologiei burgheze (Sándor Tóth, 1959). Observăm că desemnarea lui Lenin ca unul din precursorii sociologiei marxiste este una din măsurile discursive de legitimare a sociologiei în cadrul științelor sociale marxist-leniniste, care revine chiar și după startul oficial din 1965 (Constantinescu, 1971).

Tot în toamna lui 1959 apare un articol despre schimbările demografice din țară (Hegyí, 1959), iar în decembrie 1959 Gy. Bretter publică un articol cu prezentarea celui de-al Patrulea Congres Internațional de Sociologie din Milano și Stresa, un moment important în reabilitarea politică a sociologiei românești (Bretter, 1959). În același număr apare o recenzie despre monografia uzinei I.C. Frimu din Sinaia (Huszár, 1959), realizată de Institutul de Cercetări Economice, care însă nu mai face nicio trimitere la vestitele monografii economice agricole, „scoase din circuit” de „Lupta de clasă” (Bochiș *et al.*, 1959).

Așadar, revista „Korunk” avea și un rol de punte în transmiterea rezultatelor științelor sociale românești către cititorii maghiari, mai puțin obișnuiți cu răsfoirea jurnalelor de specialitate din București. Mai mult decât atât, revista a publicat studii ale sociologilor români și a reușit să coopteze și colaboratori români, dintre care primul și cel mai fidel era Ion Aluăș. El a început să publice în „Korunk” încă din 1959, primul său articol fiind un eseu despre pesimismul tehnic din filosofia burgheză (Aluăș, 1959). Aluăș a publicat și împreună cu filosoful clujean S. Balázs (Aluăș & Balázs, 1960) și – cu un deceniu mai târziu – l-a primit pe József Venczel în colectivul lui de cercetare, reabilitat între timp (Greculovschi-Prodan, 2012, p. 194).

După revizuirea ideologică a traiectoriei sale, descrisă în secțiunea anterioară, „Korunk” devine mai reținută în propunerile sale privind relansarea demersurilor empirice, dar studiile teoretice și recenziile despre teme sociologice devin prezențe regulate. În februarie 1960 Ernő Gáll publică un studiu despre sociologia elitelor, care prezintă – și combate – cele mai importante teorii sociologice interbelice despre rolul și funcția intelectualului (Gáll, 1960). Tot atunci apare o relatare despre o întrevedere a filosofilor sovietici, la care s-a discutat și raportul între materialismul istoric, sociologia burgheză și sociologia empirică (Kaszpalov & Aluăș, 1960).

Critica sociologiei burgheze continuă cu două articole preluate din presa sovietică, despre problema relațiilor internaționale (Kon, 1960) și marile greșeli

ideologice din sociologia burgheză a sportului (Frenkin, 1960) – articolul din urmă având meritul de a informa cititorul revistei „Korunk” despre o nouă sociologie de ramură. Se introduc noi noțiuni sociologice, cum ar fi opinia publică, care este discutată în recenzia unui studiu din revista „Voprosi filosofii” (Rácz, 1960), cu toate că opinia publică este considerată o categorie a materialismului istoric⁴.

Spicuiind din temele oarecum sociologice tratate de „Korunk” în 1960, amintim o recenzie despre un volum, care discută distribuția bolilor psihice în societățile capitaliste (E. L., 1960), un studiu despre problemele filosofice și sociale ale ciberneticii (Kolman, 1960) și o scurtă prezentare a unor proiecții demografice referitoare la populația României (Hegyí, 1960).

Mult mai important este studiul Stelei Cernea despre conceptul „eronat” al clasei sociale în psihosociologia burgheză (Stela Cernea, 1960), care reia într-o formă mai structurată și logică ideile studiului publicat în „Lupta de clasă” (Stela Cernea, 1959). Trebuie să remarcăm că publicarea studiului lui Cernea semnalează o racordare și mai directă a revistei „Korunk” la sociologia românească.

3. FOCALIZAREA AGENDEI ASUPRA SOCIOLOGIEI (1961–1964)

3.1. ÎNFRUNTAREA SOCIOLOGIEI BURGHEZE ȘI NAȘTEREA CERCETĂRILOR SOCIOLOGICE CONCRETE

În 1961 încep să se contureze cercetările empirice de sociologie de la Institutul de Filosofie, care se vor materializa din 1962, sub coordonarea lui Mihail Cernea (Rostás, 2012, p. 93). Unii autori desemnează anul 1962 ca momentul acceptării oficiale a sociologiei (Zamfir, Filipescu, Mihalache, 2012, p. 7), dar, în orice caz, era anul apariției jurnalului Comitetului Național de Sociologie, „The Romanian Journal of Sociology” (Bosomitu, 2012, p. 64).

Începutul deceniului șase era timpul reformelor în științele sociale și în alte țări comuniste, care a favorizat lansarea cercetărilor sociologice propriu-zise, nașterea „sociologiei concrete”, o (sub)disciplină metodologică. Ea a reușit să elibereze sociologia de polemicile teoretice nesfârșite din jurul definiției sociologiei marxiste. Dezvoltarea acestui nou cadru de legitimare a sociologiei era desigur și un fel de compromis între reformiști, care militau pentru autonomizarea științei și antirevizioniști, care acceptau o singură teorie explicativă: materialismul istoric (Wilder, 1963). Această minirevoluție empirică în sociologie este deci una ambivalentă și a întărit numai parțial identitatea științifică a disciplinei, dar evoluțiile sunt totuși pozitive. În Uniunea Sovietică se înființează numeroase institute de sociologie ori cu preocupare sociologică (Batygin & Deviatko, 1994, p. 19), în Ungaria se înființează o secție de sociologie în cadrul Institutului de

⁴ Aici avem de-a face cu definiția marxistă ortodoxă a sociologiei, care era dominantă în 1960: sociologia marxistă=materialism istoric.

Filosofie (Szántó, 1998, p. 51). Cu toate acestea, Polonia rămâne în continuare liderul sociologiei estice (White, 1964, p. 20).

„Korunk”, sensibilă la transformările din domeniul sociologic, reacționează la această schimbare de paradigmă prin publicarea unui articol care sintetizează cele mai importante evoluții legate de cercetarea sociologică concretă (Roth, 1961e). Articolul se bazează exclusiv pe exemple sovietice, dar trage concluzii mai generale, care ajută cititorul revistei „Korunk” să situeze aceste cercetări pe paleta științelor marxist-leniniste. Textul începe cu evocarea clasicilor marxismului, care subliniau importanța cunoașterii detaliate a realității sociale, și continuă cu reliefarea rolului cercetărilor sociologice concrete în apropierea teoriei de practica socială.

Un alt aspect analizat mai în detaliu de Roth este cel legat de metodele cercetărilor sociologice concrete. Trebuie să diferențiem metodologia de metode – subliniază el – deoarece din punct de vedere metodologic (al metodei generale) cercetările sunt legate de tezele marxiste despre caracterul obiectiv al claselor, al mijloacelor de producție și așa mai departe. În privința metodelor concrete de cercetare pot exista similități între sociologii platformelor ideologice opuse: marxiștii și non-marxiștii utilizează chestionarul, interviul, sursele statistice etc. Totuși, asemănările sunt mai mult formale, de exemplu: întrebările de chestionar și grupările lor sunt diferite. Articolul salută inițiativele de cercetare din URSS și prezintă câteva domenii de aplicare ale cercetărilor sociologice concrete (*Ibidem*, p. 1104–1106).

În 1961 „Korunk” continuă să publice recenzii despre publicații de sociologie, cum ar fi cea despre un volum sovietic editat de Francev, care demască „teoriile neștiințifice și apologetice ale sociologilor burghezi” și continuă să prezinte domenii sociologice ori conexe (Sorbán, 1961). Aici amintim articolul lui Vladimir Trebici despre rolul statisticii în cunoașterea socială (Trebici, 1961), care scoate în evidență utilizarea statisticii în științele economice, dar nu se prea aventurează pe meleagurile sociologiei.

O piesă mai importantă în schema naturalizării discursive și reintegrării pe plan public a sociologiei este incursiunea lui George Em. Marica în istoria sociologiei burgheze (Marica, 1961). Așa cum am observat și mai devreme, textele critice despre sociologia burgheză au avut și o funcție informativă. Această funcție poate fi identificată și în cazul scrierii lui Marica, el reușind să formuleze succint esența unor teorii sociologie clasice.

Anul 1962 aduce o creștere semnificativă în numărul articolelor de sociologie. Treptat, sociologia devine un termen uzual și unii autori își permit să folosească cuvântul fără sufixele indispensabile de „burgheză”, „marxistă” ori „concretă”. Observăm și o continuă diversificare a scrierilor relevante, care constă în prezentarea diverselor teme ori ramuri sociologice: sociologia medicală (Spielmann, 1962), sociologia bătrâneții (Lantos, 1962), sociologia timpului liber (Culea, 1962b; L.L., 1962a), poziția femeilor în societate (Culea, 1962a; L.L., 1962b), statistica aplicată (L.L., 1962c).

Nici critica sociologiei burgheze nu dispăre, în forma sa orientată către concepțiile burgheze de clasă și „mobilitatea socială” (Marica, 1962) – care rămâne scrisă în continuare în ghilimele, ori direcționată către ținte noi, cum ar fi sociologia economică (Ádám, 1962). Acest atac împotriva anumitor specializări sociologice este un element relativ nou, dar poate fi privit ca o încercare de frânare a autonomizării sociologiei.

Trebuie să subliniem că din textele care dezbat poziția sociologiei față de marxism („Marxista szociológusok kerekasztal-értekezlete” [„Întrunirea sociologilor marxiști”], 1962; Mityin, 1962; Roth, 1962) reiese că revista „Korunk” rămâne ferm pe pozițiile includerii sociologiei în cadrul convențional al materialismului istoric, cu toate că promovează cercetările sociologice empirice („A Korunk pályázata” [„Concursul Korunk”], 1962a; Bretter, 1962; Roth, 1962). În această privință, articolul de referință este cel al lui Roth, „Sociologie și realitate”, care subliniază încă o dată că separarea sociologiei de materialismul istoric contravine principiilor marxiste (Roth, 1962).

Ce înțelegem și oare ce au înțeles sociologii din frânarea emancipării disciplinare a sociologiei *în paralel cu* promovarea cercetărilor empirice? Suntem de părere că au observat luminița de la capătul tunelului, și-au dat seama că pot să desfășoare „cercetări sociologice concrete” în anumite limite rezonabile, cu condiția evitării întrebărilor epistemologice legate de sociologie. Respectarea acestei cerințe presupunea acrobații mentale, cum se observă și în articolul lui Kepeș despre cercetările empirice ale colectivului sociologic din cadrul Institutului de Filosofie al Academiei R.P.R. în Uzinele Semănătoarea, Grivița Roșie și 23 August din București (Kepeș, 1962c). Autorul oferă o descriere amănunțită a metodologiei cercetării, dar numai după un preambul ideologic, care justifică cercetarea din punct de vedere teoretic și metodologic. Kepeș își încheie prezentarea cu un hotărât îndemn pentru realizarea cercetărilor empirice (*Ibidem*, p. 1441).

Ca răspuns la îndemnul lui Kepeș, s-a lansat o acțiune rar întâlnită în decadele socialiste: un concurs de cercetări sociologice directe, de către revista „Korunk”, așadar, un veritabil demers de *agenda setting*, de promovare publică a sociologiei.

3.2. APEL PENTRU CERCETĂRI SOCIOLOGICE CONCRETE

Întrebat despre rolul revistei „Korunk” în relansarea cercetărilor sociologice, fostul redactor-șef Lajos Kántor⁵ ne-a răspuns: „Sociologia concretă a apărut ca o cerință. Era mult mai ușor să vorbești și să scrii despre problemele teoretice ale sociologiei decât să incluzi în revistă faptele și practica implementate de sociologia concretă”.

În decembrie 1962 revista a lansat un apel la cercetări sociologice concrete („A Korunk pályázata” [„Concursul Korunk”], 1962a), în urma căruia redacția a

⁵ Interviuul a fost realizat în martie 2015, în redacția revistei „Korunk”.

primit peste cincizeci de lucrări scrise de „colectiviști, muncitori fierari, liceeni, studenți, laboranți, bibliotecari, educatoare, învățători, economiști, profesori, scriitori, cercetători științifici” („Pályázatunk termése” [„Rezultatele concursului nostru”], 1963d), din care s-au publicat douăzeci de texte. Concursul de „sociologie concretă” era prevăzut cu premii, dar autorii au primit și onorarii pentru textele publicate („A Korunk pályázata” [„Concursul Korunk”], 1962a). Lansarea apelului este motivată de importanța cercetărilor sociologice în contextul „transformărilor profunde ale realității noastre și ritmul accelerat al construcției socialiste coordonate de partid”. (*Ibidem*)

Data-limită originală pentru trimiterea cercetărilor era 31 martie 1963, prelungită însă până la 31 mai 1963 printr-un anunț care specifica faptul că cei interesați pot apela la redacția „Korunk” pentru asistență tematică sau metodologică („Hirdetmény” [„Anunț redacțional”], 1963).

Acțiunea revistei „Korunk” era unică în felul ei și era inițiată de redactorul-șef Ernő Gáll, promotorul neobosit al sociologiei, chiar dacă el personal nu era „om de teren” – nu coordona cercetări sociologice, nu elabora instrumente metodologice și nu s-a ocupat de prelucrări statistice. Chiar dacă era inițiată de redactorul-șef, cauza sociologiei concrete era una comună, împărtășită de tot colectivul revistei „Korunk”, așa cum își amintește Lajos Kántor în interviul menționat mai devreme: „Mi se pare că Ernő [Gáll] juca un rol în [apelul la cercetări sociologice concrete]. Totuși, era o cauză comună. Am unele amintiri... poate că toți am citit rând pe rând un text. Îmi amintesc, că era oarecum o cauză comună a redacției, nu numai ideea unui singur om”.

„Korunk” a primit și acceptat numeroase lucrări cu tematică diversă și de calitate foarte variată. În septembrie 1963 apare un articol care trage câteva concluzii despre lucrările scrise și sintetizează principalele teme și metode utilizate de autori („Pályázatunk termése” [„Rezultatele concursului nostru”], 1963d). O bună parte din textele trimise au rămas la un nivel descriptiv, apropiindu-se mai mult de genul raportului periodic ori al reportajului schematic, tipic ziarelor. Totuși, mai mult de jumătate din scrieri erau publicabile, dar din motive de spațiu nu s-au publicat chiar toate.

Majoritatea textelor aveau un caracter *monografic*, prezentând diverse întreprinderi, cooperative, instituții culturale ori localități, precum și trecutul istoric al acestora. Un număr mai mic al textelor erau *studii tematiche*, care investigau unitatea socială în cauză doar sub anumite aspecte, dar în mod mult mai profesionist. Selecția temelor a fost puternic influențată de profesia și ocupația autorilor, majoritatea acestora fiind pedagogi, bibliotecari, scriitori, studenți de la specializări umaniste. Astfel se explică lipsa preocupării față de marile unități industriale socialiste, tehnologizarea agriculturii ori față de probleme similare.

Autorii au apelat la o paletă largă a *procedeelelor de cercetare*: utilizarea surselor arhivistice și documentare, interviuri, anchete prin chestionar. Acestea din urmă s-au ocupat de aspecte privind conștiința socialistă, tendințe sociale și fenomene culturale și – în opinia redactorilor revistei „Korunk” – erau cele mai

valoroase din punctul de vedere al capacității analitice. Un număr semnificativ de lucrări *propunea soluții concrete* pentru rezolvarea problemelor identificate.

Articolul de evaluare observă cu părere de rău că „majoritatea autorilor nu cunosc metodele cercetării sociologice concrete, nu și-au început munca pe baza unor principii îndeajuns de clare, nu au delimitat destul de bine domeniul de investigație” (*Ibidem*). Suntem în măsură să afirmăm că această concluzie purta în sine și o promisiune implicită din partea revistei „Korunk” pentru diversificarea articolelor de sociologie, dar și pentru creșterea numărului acestora. Vom vedea că promisiunea va fi onorată, „Korunk” devenind cel mai important promotor instituțional al sociologiei maghiare din România, fără să aibă la îndemână infrastructură de cercetare ori un grup de sociologi înzestrați.

3.3. SPRE „ELIBERAREA” SOCIOLOGIEI

La Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român din 1965 s-a dat undă verde „liberalizării” regimului și s-a pregătit terenul ideologic pentru startul oficial al sociologiei, chiar dacă angajamentul secretarului general nu era deloc sincer (Rostás, 2012). Totuși, momentul a produs o cotitură pozitivă în reînstituționalizarea sociologiei: în 1965 se înființează un Laborator de sociologie în cadrul Ministerului Învățământului, în 1966 este înființat Centrul de Sociologie al Academiei și se formează primele două catedre de sociologie la Universitatea din București, marcând relansarea învățământului sociologic din România (Zamfir *et al.*, 2015, p. 88–89).

Cu toate că reînstituționalizarea sociologiei era marcată de evenimente-cheie și nu era lipsită de continuități și discontinuități (Costea, 1994), ea era totuși un *proces*, așa cum reiese și din lucrările recente de istorie socială a sociologiei românești (Bosomitu, 2012; Rostás, 2012; Zamfir *et al.*, 2015). Caracterul de proces se observă și în cazul relansării gândirii sociologice maghiare din România, care poate fi documentată cel mai bine prin aparițiile editoriale din „Korunk”.

În anii 1963–1964, prezența sociologiei în paginile revistei „Korunk” este deja o evidență, sociologia devenind chiar un fel de laitmotiv în articolele de științe sociale. În această perioadă discuțiile despre sociologie devin mai congruente și din ce în ce mai distincte față de restul conținutului editorial, fapt care indică o continuă autonomizare a disciplinei. Analizând articolele din intervalul 1963–1964, observăm mai multe evoluții pozitive, care contribuie la o „renaștere sociologică”, putând fi sintetizate sub forma anumitor tendințe:

- autonomizare;
- profesionalizare;
- specializare;
- deschidere;
- revizuirea tradiției.

Apariția acestor tendințe, manifeste sub formă combinată la nivelul textelor, a fost favorizată de progresul sociologiei din blocul estic. Aici ne referim în primul

rând la sociologia română, maghiară și sovietică, care oferă cele mai importante repere teoretice și metodologice pentru scrierile de sociologie din revista „Korunk”.

La capitolul de *autonomizare* ne referim în primul rând la încercările repetate de clarificare a poziției sociologiei marxiste și a cercetărilor sociologice concrete. Desigur, nu se poate vorbi de o eliberare bruscă a sociologiei de materialismul istoric, dar tentativele de delimitare a sociologiei marxiste teoretice în chip de element, aspect sau latură *separată* a materialismului istoric sunt revelatoare și au fost percepute ca atare și de autorii de la revista „Korunk” (Aluaș, 1963a, p. 834). Parcă am fi martori la o extindere a spațiului de manevră al sociologiei, la o flexibilizare a granițelor, care în niciun caz nu înseamnă dispariția lor. Mult mai semnificativă ni se pare însă „despărțirea operativă” a cercetărilor de sociologie concretă de materialismul istoric ori de sociologia marxistă prin separarea metodelor și tehnicilor de cercetare de metodologia generală (cea marxistă), care permite preluarea critică a unor soluții din metodele de cercetare ale sociologiei burgheze.

În martie 1963 apare o formă prescurtată a expunerii plenare de la al V-lea Congres Internațional de Sociologie (Washington, 1962) a doi sociologi sovietici, care se ocupă în primul rând de cercetările sociologice concrete (Jovcsuk & Oszipov, 1963, p. 344). Într-o recenzie despre un volum de introducere în sociologia marxistă, scris de filosoful V.P. Rojin din Leningrad, Ion Aluaș salută fără echivoc delimitarea sociologiei concrete de materialismul istoric de către Rojin, dar subliniază că „fundamentul general teoretic rămâne materialismul istoric” (Aluaș, 1963a, p. 834). În studiul său despre cercetările marxiste de sociologia familiei, A.G. Harcev propune introducerea termenului de „metodică” pentru denumirea metodelor de cercetare, în contrast cu „metodologia”, care orientează generalizarea și interpretarea datelor (Harcev, 1963, p. 1614).

Tendința de *profesionalizare* este vizibilă în formatul, structura, tonul și stilul articolelor de sociologie. Textele încep să dea dovadă de expertiză în domeniu, tonul devine mai neutru și se observă mai puține devieri de la subiect. Aici nu ne referim doar la studiile elaborate de sociologi consacrați, cum ar fi cel al lui Ralea și Herseni despre psihologia socială (Ralea & Herseni, 1964) ori studiul lui Culea despre sociologia modului de trai (Culea, 1963), ci și la diversele sinteze și recenzii referitoare la cercetările și aparițiile sociologice din țările comuniste (Aluaș, 1963b, 1963a; Jordáky, 1964; L. L., 1963a, 1963b; Lantos, 1963a, 1963b; Lázár, 1964; Nemes, 1963; Pop, 1963; Rácz, 1963). Spre exemplificare, amintim recenzia unui studiu din „The Romanian Journal of Sociology”, care își depășește genul, fiind un veritabil articol de prezentare a anchetelor românești privind bugetele de familie, discutând aspecte precum eșantionarea reprezentativă, eșantionarea multistadială, problema pasului de eșantionare, dificultățile metodologice legate de autocompletarea formularelor (Lantos, 1963a).

Specializarea se manifestă în înmulțirea scrierilor despre științele sociale oarecum conexe sociologiei, despre sociologiile de ramură și teme mai puțin abordate în canonul sociologiei marxiste. În februarie 1963 apare un studiu de

popularizare a teoriei probabilităților (Cseke, 1963), se publică valoroase scrieri de demografie, cum ar fi analiza lucidă a lui Ferenbac (Ferenbac, 1963) despre cauzele transformărilor demografice din România, recenzia deja menționată a lui Lantos (L.L., 1963a) despre fecunditatea familiilor omogene și eterogene, precum și o altă recenzie despre o analiză demografică a legăturii între variabile demografice (sex, vârstă etc.), preferințele în procurarea îmbrăcămînții și consumul specific al populației (L.L., 1963b). Se publică mai multe articole și studii despre sociologia modului de trai și a utilizării timpului liber (Culea, 1963; Mikó, 1964b; Pop, 1963), un ministudiu despre aspectele sociologice ale vieții intelectuale și consecințele specializării excesive (Lantos, 1963b) și un articol despre noutățile din domeniul cercetării opiniei publice (Mikó, 1964a), dar și o analiză despre aspectele sociologice ale consumului alimentar (Jócsik, 1964). Nu dispăre nici marele favorit al cercetării sociale socialiste, monografia industrială (Corlan, 1964b, 1964a; Grigorescu, 1964), dar nici discuțiile despre problemele sociologiei burgheze contemporane (Aluaș, 1963b).

Tendența de *deschidere* este evidentă, dacă avem în vedere numeroasele recenzii ale aparițiilor sociologice și diversele relatări despre evenimentele științifice, discutate anterior, dar și reabilitarea unor autori mai înainte considerați revizionști: ne gândim aici la filosoful polonez Adam Schaff (Schaff, 1964) și la economistul german Jürgen Kuczynski (Kuczynski, 1964).

Rămânând la tematica deschiderii, observăm deschiderea spre trecut, care în opinia noastră este cel puțin la fel de importantă și poate fi identificată în *revalorificarea mai incluzivă* a moștenirii științifice. Observăm o „revizuire a revalorificărilor”, procesul fiind cel mai evident în articolul programatic al lui Sándor Tóth (Sándor Tóth, 1963f), care poartă titlul sugestiv de „Contribuție la istoria criticii marxiste a sociografiei”.

În însăși introducerea articolului, Tóth definește unul dintre obiectivele acestuia: „[Este nevoie de] relevarea și valorificarea acelor elemente cu valență pozitivă care se găsesc în sociografie” (*Ibidem*, p. 1042). Modalitatea de revalorificare aleasă de autor este una istoriografică, dar și proiectivă: sociologia monografică, sociografia interbelică maghiară și creațiile literare ale scriitorilor poporaniști maghiari din interbelic sunt prezentate prin prisma critică a revistei „Korunk” de atunci. Autorul studiului construiește o istorie coerentă a cercetărilor sociologice marxiste maghiare din Transilvania, pornind de la cercetările realizate de reprezentanții mișcărilor progresiste de la începutul secolului XX până la sociografiile muncitorești și cercetările rurale „reorientate în direcție marxistă” din interbelic. Mai mult, sociologia marxistă din Ungaria – care supraviețuia numai sub diverse forme deghizate – și-a găsit un adevărat susținător: o revistă maghiară dintr-o țară vecină aflată în relații din ce în ce mai tensionate cu Ungaria.

O altă moștenire importantă, prelucrată critic de „Korunk” încă în interbelic, o inspirație teoretică și metodologică pentru cercetătorii sociali maghiari, era fără îndoială Școala Gusti. După o lungă perioadă de tăcere întreruptă de câteva „ieșiri combative”, articolul lui Tóth este primul care descrie în termeni pozitivi

activitatea Școlii din București, evocând chiar și rolul ei în cercetările sociografice din Ungaria (*Ibidem*, p. 1043–1044). Aceste remarci pozitive sunt oarecum „atenuate” prin prezentarea unor critici, dar părerea de ansamblu a autorului despre Școala Gusti este una avantajoasă: „Sociografia [monografia sociologică] nu este vârful științelor sociale, dar poate fi instrumentul util al unei științe sociale marxiste” (*Ibid.*, p. 1047).

CONCLUZII

Prin analiza noastră am încercat să demonstrăm că, în pofida barierelor lingvistice, revista „Korunk” a jucat un rol important în relansarea sociologiei românești la sfârșitul deceniului 1950 și începutul anilor 1960. Totodată, revista s-a constituit ca o adevărată punte de legătură între viața științifică și culturală română, cea maghiară din România și cea din Ungaria. „Korunk” a asigurat, în condițiile nu tocmai avantajoase ale regimului comunist, continuarea moștenirii sociologice interbelice specifice, dezvoltată de cercetătorii sociali maghiari transilvăneni în dublul cadru de referință al sociologiei românești și al celei maghiare. În păstrarea tradițiilor autohtone prin „revalorificare critică” (specifică producțiilor publicistice din epoca regimului comunist), tradiția sociologică românească și, în mod special, Școala Gusti, ocupau un loc central.

După încercările concentrate, iar apoi răslețe, de la sfârșitul deceniului 1950, referitoare la reabilitarea discursivă a cercetării sociale, din 1961 „Korunk” a început deja să promoveze în mod consecvent cercetările sociologice empirice sau „concrete”, cum erau denumite atunci (Roth, 1961e), lansând și un concurs public pentru cercetări sociologice concrete („A Korunk pályázata” [„Concursul Korunk”], 1962a). Este vorba de o inițiativă unică în România, care a contribuit semnificativ la popularizarea sociologiei în rândul intelectualilor maghiari, apelul revistei având un rol de *agenda setting* și facilitând introducerea gândirii și tematicii sociologice dincolo de spațiul științific, universitar sau publicistic. Angajamentul revistei „Korunk” pentru promovarea cercetărilor sociologice și a sociologiei în general – o cauză importantă pentru tot colectivul redacțional, dar și o misiune de o viață a redactorului-șef Ernő Gáll – se materializează în publicarea unor articole de sinteză despre cercetările sociologice concrete din URSS și Ungaria (Jovcsuk & Oszipov, 1963; Nemes, 1963), studii despre cercetările sociologice din România (Cernea, 1962, 1964; Kepes, 1962c) și numeroase articole cu diverse tematici și din diferite domenii sociologice.

Spre mijlocul anilor 1960, discursul de reabilitare a sociologiei se manifestă din ce în ce mai puternic în studiile și articolele publicate în revista „Korunk”. În aceste texte am reușit să identificăm cinci tendințe care contribuie la reinstituționalizarea sociologiei: autonomizarea, profesionalizarea, specializarea, deschiderea și revizuirea tradiției. După 1965 și reintrarea oficială în drepturi a

sociologiei, discursul de reabilitare a sociologiei maghiare din România se extinde, cu toate că revista „Korunk” va avea și în continuare un rol central. Încep să fie publicate studii importante și în alte reviste (Jordáky, 1968a, 1968b), iar la sfârșitul deceniului va fi reintegrat în viața științifică și universitară cel mai important sociolog maghiar gustian din România, József Venczel, care va avea un rol-cheie în organizarea renumitei cercetări rurale de la Gârbău (Magyari, 2014; Salamon, 2014, p. 225–228). Despre toate aceste evoluții vom vorbi însă în studiile ulterioare, în următoarea etapă a demersului nostru de elaborare a unei istorii sociale a sociologiei maghiare din România în timpul regimului comunist.

BIBLIOGRAFIE

1. *A Korunk pályázata [Concursul Korunk]* (1962a). „Korunk”, vol. 21, nr. 12, p. 1536.
2. *A Korunk szerkesztőségének nyilatkozata [Declarația redacției „Korunk”]* (1957). „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 10, p. 1434–1435.
3. ALMÁŞAN, C. (1958). *Revizionismul contemporan – primejdie principală în mișcarea muncitorească*, „Lupta de clasă”, vol. XXXVIII, nr. 2, p. 68–77.
4. ALUAŞ, ION (1959). *A technikai haladás és a félélem filozófiája [Filosofia progresului tehnic și a temeii]*, „Korunk”, vol. 18, nr. 4, p. 493–502.
5. ALUAŞ, ION (1963a). *Bevezetés a marxista szociológiába [Introducere în sociologia marxistă]*, „Korunk”, vol. 22, nr. 6, p. 833–837.
6. ALUAŞ, ION (1963b). *Hazai szerző a mai polgári szociológiáról [Un autor autohton despre sociologia burgheză de astăzi]*, „Korunk”, vol. 22, nr. 5, p. 687–689.
7. ALUAŞ, ION; BALÁZS, SÁNDOR (1960). *Tudomány és vallás [Știință și religie]*, „Korunk”, vol. 19, nr. 6, p. 748–751.
8. ARAB-OGGLI, E.A. (1958). *Szociológia és kibernetika [Sociologie și cibernetică]*, „Valóság”, nr. 1, p. 37–44.
9. ÁDÁM, JUDIT (1962). *A mai polgári szociológia válságáról [Despre criza sociologiei burgheze de astăzi]*, „Korunk”, vol. 21, nr. 12, p. 1527–1531.
10. BALAS, EGON (1957). *A közgazdaságtudományi kutatás néhány időszerű kérdése [Câteva probleme actuale ale cercetării economice]*, „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 7, p. 829–840.
11. BALAS, EGON (2000). *Will to Freedom: A Perilous Journey Through Fascism and Communism*, Syracuse University Press.
12. BALÁZS, SÁNDOR (1957). *Auguste Comte és a pozitivizmus [Auguste Comte și pozitivismul]*, „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 11, p. 1527–1539.
13. BALOGH, EDGÁR (1960). *Falujárók dicsérete [Laudă lucrătorilor pentru sat]*, „Korunk”, vol. 19, nr. 2, p. 117–123.
14. BATYGIN, GENNADY S.; DEVIATKO, INNA F. (1994). *The Metamorphoses of Russian Sociology*, în Mike Forrest Keen, Janusz Mucha (editor), *Eastern Europe in Transformation. The Impact on Sociology*, p. 11–23, Westport: Greenwood Press.
15. BERARU, P. (1958). *Mai multă exigență ideologică*, în „Lupta de clasă”, vol. XXXVIII, nr. 9, p. 124–127.
16. BOCHIŞ, I.; PĂRĂLUŢĂ, M.; SPIRIDON, V. (1959). *Pentru orientarea științifică în cercetarea monografică*, în „Lupta de clasă”, vol. XXXIX, nr. 11, p. 70–80.
17. BOCSKÓI, VIKTOR (1959). *A munkanélküliség újkeletű burzsoá elméletei [Noile teorii burgheze ale șomajului]*, „Korunk”, vol. 18, nr. 2, p. 304–306.
18. BOSOMITU, ȘTEFAN (2012). *In the Age of “Misery”: The Romanian Sociology During the Communist Regime (1948–1977)*, „New Europe College – Ștefan Odobleja Program Yearbook 2011–2012”, p. 43–82.

19. BRAUN, RÓBERT (1908). *Lippa és Sansepolcro (I. II. III.)* [*Lipova și Sansepolcro*], „Huszadik Század”, vol. XVII/9, nr. 1, p. 321–336, 467–482, 565–577.
20. BRETTER, GYÖRGY (1959). *A IV. nemzetközi szociológiai kongresszus* [*Cel de-al IV-lea Congres Internațional de Sociologie*], „Korunk”, vol. 18, nr. 12, p. 1821–1823.
21. BRETTER, GYÖRGY (1962). *Biztató szociológiai kísérlet* [*Experiment sociologic promițător*], „Korunk”, vol. 21, nr. 11, p. 1396–1399.
22. CERNEA, MIHAIL (1962). *A parasztság új gazdasági gondolkodásának fejlődése* [*Evoluția noii gândiri economice a țărănimii*], „Korunk”, vol. 21, nr. 12, p. 1428–1436.
23. CERNEA, MIHAIL (1964). *A munkásosztály gazdasági gondolkodása és a szocialista tudat* [*Gândirea economică a clasei muncitoare și conștiința socialistă*], „Korunk”, vol. 23, nr. 4, p. 448–455.
24. CERNEA, STELA (1959). *Sociologia burgheză contemporană și problema claselor sociale*, în „Lupta de clasă”, vol. XXXIX, nr. 6, p. 55–69.
25. CERNEA, STELA (1960). *A társadalmi osztály fogalma és a burzsoá pszichoszociológia* [*Conceptul de clasă socială și psihosociologia burgheză*], „Korunk”, vol. 19, nr. 7, p. 776–782.
26. CONSTANTINESCU, MIRON (1971). *Metodele de investigație socială ale lui V. I. Lenin*, în: Miron Constantinescu, *Cercetări sociologice, 1938–1971*, București: Editura Academiei RSR, p. 247–251.
27. CORLAN, GRIGORE (1964a). *Életszínvonal-emelkedés Resicán* [*Ridicarea nivelului de trai la Reșița*], „Korunk”, vol. 23, nr. 4, p. 456–460.
28. CORLAN, GRIGORE (1964b). *Üzemi monográfiák* [*Monografii industriale*], „Korunk”, vol. 23, nr. 4, p. 456.
29. COSTEA, STEFAN (1994). *Continuity and Discontinuity in Romanian Sociology*, în Mike Forrest Keen, Janusz Mucha (editor), *Eastern Europe in Transformation. The Impact on Sociology*, Westport: Greenwood Press, p. 69–78.
30. CSEKE, VILMOS (1963). *A kibernetika fontos segédtudománya – a valószínűségszámítás* [*O știință auxiliară a ciberneticii: teoria probabilităților*], „Korunk”, vol. 22, nr. 2, p. 240–244.
31. CULEA, HARALAMB (1962a). *Női egyenjogúság és szocializmus* [*Egalitatea în drepturi a femeilor și socialismul*], „Korunk”, vol. 21, nr. 5, p. 610–616.
32. CULEA, HARALAMB (1962b). *Polgári elméletek a szabad időről* [*Teorii burgheze despre timpul liber*], „Korunk”, vol. 21, nr. 9, p. 1132–1135.
33. CULEA, HARALAMB (1963). *Az életforma szociológiai vizsgálata* [*Cercetarea sociologică a modului de trai*], „Korunk”, vol. 22, nr. 12, p. 1585–1590.
34. DEBRECZY, SÁNDOR; NÉMETH, JÓZSEF (1957). *A félalfabétizmus és megszüntetése* [*Semianalfabetismul și eliminarea acestuia*], „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 7, p. 931–934.
35. DEMETER, JÁNOS (1957). *Időszerű elméleti kérdések az állam- és jogtudományban* [*Întrebări teoretice actuale în științele de stat și în domeniul dreptului*], „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 2–3, p. 256–261.
36. DÉZNAI, VIKTOR (1957). *Városaink fejlődése a felszabadulás után* [*Progresul orașelor noastre după eliberare*], „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 1, p. 101–103.
37. E. KOVÁCS, RÓZA (1958). *A pályaválasztás kérdése* [*Problema alegerii carierei*], „Korunk”, nr. 5, p. 688–693.
38. E. L. (1960). *Elmezavar és a tőkés társadalmi rendszer* [*Problemele mentale și sistemul social capitalist*], „Korunk”, vol. 19, nr. 12, p. 1517–1520.
39. FERENBAC, IOSIF (1963). *Szocializmus és demográfiai mozgás* [*Socialism și mișcare demografică*], „Korunk”, vol. 22, nr. 3, p. 382–385.
40. FRENKIN, A. A. (1960). *Céltalan öröm-e a sport?* [*Oare sportul este o bucurie inutilă?*], „Korunk”, vol. 19, nr. 6, p. 695–705.
41. FRIEDMANN, GIZELLA (1958). *Elemi iskolások időbeosztása* [*Programul zilnic al elevilor din școlile elementare*], „Korunk”, nr. 10–11, p. 1547–1551.
42. FUCHS, SIMON (1958). *A harmadik marosvásárhelyi munkás-szociográfia kérdése* [*Problema celei de-a treia monografii despre muncitorii din Tg. Mureș*], „Korunk”, vol. 17, nr. 4, p. 562–564.

43. GÁLL, ERNŐ (1957b). *Társadalmi valóság és társadalomkutatás* [Realitate socială și cercetare socială], „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 1, p. 7–17.
44. GÁLL, ERNŐ (1959). *Osztályhelyzet és lelki sajátosságok* [Poziția de clasă și trăsăturile psihice], „Korunk”, vol. 18, nr. 2, p. 167–178.
45. GÁLL, ERNŐ (1960). *Téveszmék az értelmiség szerepéről* [Idei eronate despre rolul intelectualității], „Korunk”, vol. 19, nr. 2, p. 131–140.
46. GÁLL, ERNŐ (1995). *Számvetés: Huszonhét év a Korunk szerkesztőségében* [Dare de seamă: douăzeci și șapte de ani în redacția „Korunk”], Cluj: Komp-Press.
47. GHIȘE, DUMITRU (1959). *A konkrét igazságról és hamis híveiről* [Despre adevărul concret și falșii lui discipoli], „Korunk”, vol. 18, nr. 5, p. 664–671.
48. GRECULOVSCI-PRODAN, VIORICA (ED.) (2012). *Ion Aluș, 1927–1994. Memoriile unui intelectual, scris de prietenii lui*, Florești-Cluj: Limes.
49. GRIGORESCU, CONSTANTIN (1964). *Szakképzés és szakosítás Aranyosgyéresen* [Formare profesională și specializare la Câmpia Turzii], „Korunk”, vol. 23, nr. 4, p. 460–463.
50. HARCSEV, A. G. (1963). *A marxista családészociológiai kutatás* [Cercetarea marxistă de sociologia familiei], „Korunk”, vol. 22, nr. 12, p. 1614–1622.
51. HEGYI, GYÖRGY (1959). *A Román Népköztársaság lakosságának alakulása* [Transformarea populației RPR], „Korunk”, vol. 18, nr. 11, p. 1626–1630.
52. HEGYI, GYÖRGY (1960). *Új tények statisztikái* [Statisticile noilor fapte], „Korunk”, vol. 19, nr. 11, p. 1334–1336.
53. *Hirdetmény* [Anunț redacțional] (1963). „Korunk”, vol. 22, nr. 3, p. 347.
54. HUSZÁR, ANDOR (1959). *Két iparvállalati monográfia* [Două monografii industriale], „Korunk”, vol. 18, nr. 12, p. 1851–1855.
55. JORDÁKY, LAJOS (1938a). *A cluji ipari munkásság* [Muncitorii industriali din Cluj], „Korunk”, nr. 3, p. 244–247.
56. JORDÁKY, LAJOS (1938b). *A kolozsvári ipari munkásság* [Muncitorii industriali din Cluj], „Korunk”, nr. 2, p. 97–102.
57. JORDÁKY, LAJOS (1939). *A téglagyári munkások* [Muncitorii din Fabrica de țigle], „Korunk”, nr. 7–8, p. 654–657.
58. JORDÁKY, LAJOS (1964). *Etnográfia és társadalom* [Etnografie și societate], „Korunk”, vol. 23, nr. 11, p. 1592–1593.
59. JORDÁKY, LAJOS (1968a). *A szociográfiai felmérések módszerei I-III.* [Metodele investigațiilor sociografice], „Művelődés”, vol. XXI, nr. 8, 10, 11, p. 29–30, 17–18, 23–24.
60. JORDÁKY, LAJOS (1968b). *Társadalomkutatás és közművelődés* [Cultura și cercetarea sociologică], „Művelődés”, vol. XXI, nr. 5, p. 6–8.
61. JOVCSUK, M. T.; OSZIPOV, G. V. (1963). *Konkrét szociológiai kutatás a Szovjetunióban* [Cercetarea sociologică concretă în Uniunea Sovietică], „Korunk”, vol. 22, nr. 3, p. 344–347.
62. JÓCSIK, LAJOS (1964). *Táplálkozás és társadalom* [Alimentație și societate], „Korunk”, vol. 23, nr. 2, p. 199–208.
63. KALLÓS, MIKLÓS (1957). *Valóban vagy-vagy? [Într-adevăr, ori-ori?]*, „Korunk”, nr. 9.
64. KASZAPALOV, RICHARD; ALUȘ, ION (1960). *Vita a történelmi materializmus tárgyáról* [Dezbateră despre obiectul materialismului istoric], „Korunk”, vol. 19, nr. 2, p. 238–241.
65. KEPES, GYÖRGY (1962c). *Munkásosztályunk tudatfejlődésének alakulásáról* [Despre transformarea conștiinței clasei noastre muncitoare], „Korunk”, vol. 21, nr. 12, p. 1436–1441.
66. KESZI, SÁNDOR; KESZI-HARMATHNÉ MORAVSZKY, EDIT (1957). *A kalotaszegi egykérről* [Despre fenomenul copilului unic în regiunea Călata], „Korunk”, nr. 6, p. 736–746.
67. KOLMAN, ARNOST (1960). *A kibernetika bölcséleti és társadalmi problémái* [Problemele socio-filosofice ale ciberneticii], „Korunk”, vol. 19, nr. 11, p. 1306–1313.
68. KON, I. (1960). *A nemzetközi kapcsolatok kérdése a mai polgár szociológiában* [Problema relațiilor internaționale în sociologia burgheză de astăzi], „Korunk”, vol. 19, nr. 5, p. 621–627.
69. KUCZYNSKI, JÜRGEN (1964). *Népesedési elméletek és a marxizmus* [Teoriile populaționale și marxismul], „Korunk”, vol. 23, nr. 9, p. 1235–1238.

70. L. L. (1962a). *A szabad idő polgári szociológiája* [*Sociologia burgheză a timpului liber*], „Korunk”, vol. 21, nr. 7–8, p. 995–996.
71. L. L. (1962b). *Nők az oktatás és művelődésügyben* [*Femeile în învățământ și cultură*], „Korunk”, vol. 21, nr. 12, p. 1533.
72. L. L. (1962c). *Szociológia és statisztika* [*Sociologie și statistică*], „Korunk”, vol. 21, nr. 2, p. 271–272.
73. L. L. (1963a). *Homogén és heterogén családok termékenysége* [*Fertilitatea familiilor omogene și heterogene*], „Korunk”, vol. 22, nr. 3, p. 413–415.
74. L. L. (1963b). *Népességösszetétel és ruházzkodás* [*Structura populației și obiceiurile vestimentare*], „Korunk”, vol. 22, nr. 4, p. 562.
75. LANTOS, LÁSZLÓ (1962). *Szociológiai jegyzetek az öregkorról* [*Însemnări sociologice despre bătrânețe*], „Korunk”, vol. 21, nr. 5, p. 589–598.
76. LANTOS, LÁSZLÓ (1963a). *Családi költségvetések vizsgálata* [*Cercetarea bugetelor de familie*], „Korunk”, vol. 22, nr. 2, p. 281–282.
77. LANTOS, LÁSZLÓ (1963b). *Új jelenségek a szellemi munkában* [*Noi fenomene în munca intelectuală*], „Korunk”, vol. 22, nr. 11, p. 1532–1535.
78. LÁZÁR, JÓZSEF (1957). *Egy tanítócsalád anyagi és kulturális helyzetéről* [*Despre starea materială și culturală a unei familii de învățători*], „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 7, p. 1092–1096.
79. LÁZÁR, JÓZSEF (1964). *Két tanulmány a tudatalakulásról* [*Două studii despre transformarea conștiinței*], „Korunk”, vol. 23, nr. 1, p. 118–120.
80. MAGYARI, TIVADAR (2014). *Venczel József élete és munkássága* [*Viața și opera lui József Venczel*], în Valér Veres, Tivadar Magyar (editor), *Tanulmányok Venczel József munkásságáról* [*Studii despre opera lui J. Venczel*], Cluj: Editura ISPMN, p. 11–28.
81. MARICA, GEORGE EM. (1961). *Kritikai megjegyzések a polgári szociológia kialakulásáról* [*Observații critice despre formarea sociologiei burgheze*], „Korunk”, vol. 20, nr. 9–10, p. 1190–1196.
82. MARICA, GEORGE EM. (1962). *A burzsoá szociológia az osztályokról és az osztályharcról* [*Sociologia burgheză despre clase și lupta de clasă*], „Korunk”, vol. 21, nr. 3, p. 390–393.
83. *Marxista szociológusok kerekasztal-értekezlete* [*Întrunirea sociologilor marxști*] (1962). „Korunk”, vol. 21, nr. 4, p. 526–527.
84. MIKÓ, IMRE (1964a). *A közvéleménykutatásról* [*Despre cercetarea opiniei publice*], „Korunk”, vol. 23, nr. 11, p. 1593–1595.
85. MIKÓ, IMRE (1964b). *A szabad idő mai kérdései* [*Problemele actuale ale timpului liber*], „Korunk”, vol. 23, nr. 10, p. 1425–1429.
86. MITYIN, M. B. (1962). *A marxista-leninista filozófia feladatai* [*Sarcinile filosofiei marxist-leniniste*], „Korunk”, vol. 21, nr. 11, p. 1303–1312.
87. NEMES, FERENC (1963). *Konkrét szociológiai kutatások Magyarországon* [*Cercetări sociologice concrete în Ungaria*], „Korunk”, vol. 22, nr. 5, p. 667–669.
88. NY., L. (1958). *Új monografikus kutatások* [*Noi cercetări monografice*], „Korunk”, nr. 5, p. 745–747.
89. *Pályázatunk termése* [*Rezultatele concursului nostru*] (1963d). „Korunk”, vol. 22, nr. 9, p. 1210–1213.
90. POP, ÉVA (1963). *A dolgozók időbeosztásának szociológiai kutatása* [*Cercetarea sociologică a programului de lucru al muncitorilor*], „Korunk”, vol. 22, nr. 8, p. 1131–1135.
91. R. E. (1959). *A „középosztály” és a „társadalmi mozgékonyosság” mítosza* [*Mitul clasei de mijloc și al mobilității sociale*], „Korunk”, vol. 18, nr. 7–8, p. 1209–1213.
92. RALEA, MIHAIL; HERSENI, TRAIAN (1964). *Társadalomlélektan* [*Psihologie socială*], „Korunk”, vol. 23, nr. 5, p. 639–646.
93. RÁCZ, GYÖZŐ (1960). *A történelmi materializmus új kategóriája: A közvélemény* [*Noua categorie a materialismului istoric: opinia publică*], „Korunk”, vol. 19, nr. 6, p. 745–747.
94. RÁCZ, GYÖZŐ (1963). *A szociológiai szakkutatás és módszertana* [*Cercetarea sociologică și metodologia sa*], „Korunk”, vol. 22, nr. 7, p. 988–991.

95. RETEGAN, GHEORGHE (1958). *O fază nouă în cercetarea directă a realității economico-sociale din România*, în „Probleme economice”, nr. 2, p. 31–44.
96. ROSTÁS, ZOLTÁN (2012). *O istorie nefardată a reabilitării sociologiei românești*, „Transilvania”, nr. 11–12, p. 88–100.
97. ROTH, ENDRE (1959). *Vallás, erkölcs, humanizmus [Religie, etică, umanism]*, „Korunk”, vol. 18, nr. 1, p. 62–72.
98. ROTH, ENDRE (1961e). *A konkrét-szociológiai kutatásról [Despre cercetarea sociologică concretă]*, „Korunk”, vol. 20, nr. 8, p. 1102–1106.
99. ROTH, ENDRE (1962). *Szociológia és valóság [Sociologie și realitate]*, „Korunk”, vol. 21, nr. 1, p. 48–55.
100. SALAMON, MARTIN LADISLAU (2014). *Un aliat uitat. Relațiile româno-maghiare în sociologia interbelică*, București: Tracus Arte.
101. SCHAFF, ADAM (1964). *A marxizmus az egyénről [Marxismul despre individ]*, „Korunk”, vol. 23, nr. 12, p. 1665–1671.
102. SORBÁN, ANTAL (1961). *A jelenkori burzsoázia társadalomfilozófiájának bírálata [Critica filosofiei sociale a burgheziei de astăzi]*, „Korunk”, vol. 20, nr. 9–10, p. 1272–1275.
103. SPIELMANN, JÓZSEF (1962). *Humanizmus és orvostudomány I. [Umanismul și științele medicale]*, „Korunk”, vol. 21, nr. 1, p. 56–65.
104. SZÁNTÓ, MIKLÓS (1998). *A magyar szociológia újjászervezése a hatvanas években [Reorganizarea sociologiei maghiare în anii șaizeci]*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
105. TAMÁSI, FERENC; TÓTH ZS., SÁNDOR (1959). *A mikroszociológia leleplezése [Demascarea microsociologiei]*, „Korunk”, vol. 18, nr. 9, p. 1382–1384.
106. TÓTH, IMRE (1957). *A tudományos kutatás etikája [Etica cercetării științifice]*, „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 9, p. 1141–1148.
107. TÓTH, SÁNDOR (1957). *Ellentét és antagonizmus [Contradicție și antagonism]*, „Korunk”, vol. 16, nr. 5, p. 528–548.
108. TÓTH, SÁNDOR (1959). *A lenini filozófiai örökség – ma [Moștenirea filosofică a lui Lenin – astăzi]*, „Korunk”, vol. 18, nr. 9, p. 1375–1379.
109. TÓTH, SÁNDOR (1963f). *Adalék a szociográfia marxista bírálatának történetéhez [Contribuții la istoria criticii marxiste a sociografiei]*, „Korunk”, vol. 22, nr. 8, p. 1042–1052.
110. TÓTH ZS., SÁNDOR (1957). *A fiatalok bűnözése a tőkés országokban [Delincvența juvenilă în țările capitaliste]*, „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 7, p. 948–950.
111. TREBICI, VLADIMIR (1961). *A statisztika és a társadalmi megismerés [Statistica și cunoașterea socială]*, „Korunk”, vol. 20, nr. 9–10, p. 1201–1203.
112. TURNÓWSKY, SÁNDOR (1957). *Braun Róbert, a magyar szociográfia úttörője [R. Braun, pionierul sociografiei maghiare]*, „Korunk”, vol. 1 (16), nr. 2, p. 288–291.
113. WHITE, RALPH K. (1964). *Social Science Research in the Soviet Block*, „The Public Opinion Quarterly”, vol. 28, nr. 1, p. 20–26.
114. WILDER, EMILIA (1963). *Social Research in Soviet Block Countries: The Three Phases in Polish Contemporary Sociology the State of Sociological Research in Some Block Countries*, „The American Behavioral Scientist (Pre-1986)”, vol. 6, nr. 5, p. 3.
115. ZAMFIR, CĂTĂLIN; FILIPESCU, IANCU; ILIE, SIMONA; MIHALACHE, FLAVIUS (2012). *Seven stages of turbulent social history of the Romanian sociology*, „Inovația Socială”, vol. 4, nr. 2.
116. ZAMFIR, CĂTĂLIN; FILIPESCU, IANCU; ZAMFIR, ELENA; ILIE, SIMONA; STĂNESCU, SIMONA MARIA; IORDACHE, MARIA (2015). *Sociologia românească: 1900–2010*, Cluj: EIKON.
117. ZS., SZ. (1958). *Szociológia és kibernetika [Sociologie și cibernetică]*, „Korunk”, vol. 17, nr. 12, p. 1774–1776.